

DIPLOMACY AND ESPIONAGE

A DESTINY BETWEEN SCIENCE AND ESPIONAGE: ALEXANDER ECK (1876–1953)

RALUCA TOMI*

Alexander Eck, a reputed specialist in the history of Medieval Russia, combined his scientific activities with those of an intelligence officer during the two world wars. In both conflagrations, his contacts with Romania marked his destiny. In 1919 he provided information to the Romanian army during the conflict with the troops of the Béla Kun regime, and during World War Two he set up an intelligence network gathering information on the movements of the German troops on Romanian territory. The present article illustrates, based on unpublished documents from the Romanian archives, his double activity as a university professor and scientific advisor of the “Nicolae Iorga” Institute of World History, on the one hand, and as head of the British Intelligence Service of Bucharest, on the other.

Keywords: Alexander Eck; Romania; WWI; WWII; espionage; intelligence network; British Intelligence Service; historian

On 28 February 1940, the holder of a French passport, Alexander Eck – a professor, writer, historian, and reputed specialist in the history of medieval Russia – was crossing the border into Romania at Jimbolia. The Romanian authorities gave the following description of him: “of medium height, grey hair, a large forehead, blue eyes, oval face ... speaker of German, French, English, Russian, and Ukrainian.”¹ The fascinating personality of Alexander Eck can only be understood if to his European reputation of prominent historian one adds that of an intelligence officer during World War One and World War Two. People who knew him would compare him with a character in the espionage films of the time, and Jean Mouton, with the malefic Leo Naphta from Thomas Mann’s *Magic Mountain*.²

The present paper outlines his activities and events in his personal life based on published³ and, more importantly, unpublished information from the Romanian

* “Nicolae Iorga” History Institute, Bucharest, Romania; raluca_tomi@yahoo.com.

¹ Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității (Bucharest, Romania) (hereafter: CNSAS), file I 203273, f. 31 r–v, note of 21 July 1942; see Appendix 4.

² Jean Mouton, *Jurnal de România: 1939–1946* (Bucharest: Editura Vivaldi, 2008), 27.

³ Marc Szeftel, “Alexander Eck in memoriam (1876–1953),” *Jarhbücher für Geschichte Osteuropas*, n.s., 3 (1955) (information provided by Prof. Andrei Pippidi); Jacques Pirenne, “In memoriam Alexandre Eck 1876–1953,” in *La Foire*, Recueils de la Société Jean Bodin 5 (Bruxelles: Librairie Encyclopédique, 1953); also see the note by B. O. Unbegaur in *Revue d’études slaves* 33, fasc. 1–4 (1953): 326–328.

archives. The impressive file preserved at the National Council for the Study of the Securitate Archives shows that the historian was kept under surveillance during all his stay in Romania. The Romanian archives provide contradictory information on the origin and the date of birth of Eck. The year of birth is 1876, but the date is erroneously recorded as 12 March. His place of birth is Strasbourg or Salzburg; his origin, German or French; and his citizenship, French, Belgian, or Swiss.⁴ According to Jacques Pirenne, Eck seems to have retained his Russian nationality until the end of his days, whereas Jean Mouton wrote in his memoirs that Eck would have received French citizenship only in September 1939. Where is the truth in all this?

Alexander Eck was born in Polotsk on 16 December 1876 to a Swedish father and a Russian mother. He studied history at the Russian University of Warsaw where he earned a doctor's degree with a dissertation on Peter the Great. He was appointed aggregate professor at the Faculty of Philosophy and Letters, and professor of history at the Higher Institute for Girls of Warsaw. He seems to have had social-democrat convictions, and in 1905 he was a member of the revolutionary committee of Ekaterinoslav. In 1906 he was deported to Tobolsk, Siberia, from where he managed to escape, and a year later he was in London. In 1909 he traveled to France, where he joined the army on the outbreak of World War One. He received a severe wound in 1915 and after recovery he returned to the army and was sent to Salonika. Here, owing to his knowledge of Slavic languages, he became a lieutenant at the General Headquarters of General Maurice Sarrail, and devoted himself to the creation of Bureau 2 (an Army Intelligence Bureau). In 1918, after the armistice was signed, he was part of the French military mission led by General Maurice Pellé to Czechoslovakia. He was detached to the General Headquarters of General Destrémeau, who organized and commanded the army of eastern Slovakia, where he was assigned the task to organize Bureau 2. He employed to this purpose Czech and Slovak officers acting under General Destrémeau's command and several French officers from under General Pellé's command. He provided valuable information to the Romanian army deployed in the summer of 1919 in Hungary, against Béla Kun's troops.⁵ After the war, he was discharged in January 1920 in Paris, and resumed his scientific activities. From 1921 to 1930 he was a professor at the University of Gand, where the rector Henri Pirenne offered him the chair of History of Russia, created especially for him. In 1930 he was a professor in Brussels, where he was again offered a chair of History

⁴ CNSAS, fund Arhiva operativă, file I 203732/1, f. 5 *passim*. In the same file, the father is called Armand and the mother, Theresia.

⁵ For Eck's activities against the Béla Kun Government see Raluca Tomi, "Institutul de Istorie Universală 'Nicolae Iorga' în anii directoratelor lui Gheorghe Brătianu (martie 1941 – septembrie 1947) și Andrei Oțetea (octombrie 1947 – iulie 1948)," in Ana Maria Ciobanu et al., *Institutul de Istorie "Nicolae Iorga" 1937–1948* (Bucharest: Oscar Print, 2009), p. 128, note 112.

of Russia. In 1933, his book *Le Moyen Âge russe*, published with a preface by Henri Pirenne, was awarded a prize by the French Institute. He would found an Institute of Philology and Eastern and Slav History in Brussels, and in 1935, alongside François Olivier Martin and Jacques Pirenne, he would create the *Jean Bodin Society for the Comparative History of Institutions*, which in a short while would become under his leadership a scientific association of European reputation.⁶ His prestige in the scientific circles, the appreciation he enjoyed from Henri Pirenne, and his studies published in specialized journals⁷ prompted Nicolae Iorga to invite him in 1937 to Romania, to give lectures at the University of Bucharest and at the institutes under his patronage.

Eck arrived in Romania in February 1940, and there his life took a very unusual turn. His scientific activity in Romania was fruitful. He was appointed by Nicolae Iorga professor at the chair of Byzantinology of the Faculty of Letters of Bucharest; he collaborated with the South-East European Institute and with the World History Institute⁸ and became a scientific advisor of this Institute in July 1943. Indeed, his name appears on the payrolls of the prestigious institution then headed by Gheorghe Brătianu. In his conferences he approached topical subjects – in 1943, before a distinguished audience gathered at the South-East European Institute, he spoke of the sufferings of the Belgian people under German occupation – or relating to the European Middle Ages, especially to the Russian medieval society (*La formation de la propriété foncière dans la Souzdalie du Moyen Âge, Le mariage diplomatique de la Russie du Moyen Âge*). Given his espionage activity, his conferences were under strict surveillance by the Romanian authorities. Thus, a report on one of Eck's conferences reaching the Prefect's Office of Bucharest Police read: "Saturday, 4 March 1944, 17:00 hrs, a conference was held by Professor Eck at the Nicolae Iorga Institute of World History of Bucharest, Jianu Road, entitled *Les mirages d'histoire diplomatique à Kiev au Moyen Âge*. The conference was attended by Professor Gheorghe Brătianu, director of the Institute, and by many persons from the French Legation and colony."⁹ Eck's scientific papers were published in *Revue historique du Sud-Est européen*, and in

⁶ The founding members of the Jean Bodin Society included: André Gonthier (medieval Japanese institutions); F. L. Ganshof (the Frankish monarchy); F. Olivier Martin (medieval France); L. G. de Valdevellano (Spain); Ernest Stein (the Byzantine Middle Ages); Paul Wittek (the Moslem world); Jacques Pirenne (Egypt); and Eck (the Russian world).

⁷ Alexandre Eck, *Le Moyen Âge russe* (Paris: Maison du livre étranger, 1933), prefaced by Henri Pirenne and commended by the French Institute; Idem, *L'histoire de Russie* (1934); *La situation juridique de la femme russe au Moyen Âge* (Paris: Librairie du Recueil Sirey, 1934), etc. For a list of his works see *Annuaire de l'Institut de Philologie et d'Histoire Orientales et Slaves de l'Université Libre de Bruxelles* 4 (1936): 1004–1005, and 11 (1951): 533–534.

⁸ CNSAS, file I 203273, f. 43, the Ministry of Internal Affairs, the General Direction of the Police to the Special Intelligence Service, 20 May 1943; see Appendix 7.

⁹ Ibid., f. 87, the Prefect's Office of the Bucharest Police, 7 March 1944.

1945 his work *Le grand domaine dans la Russie* was published in the series “Bibliothèque d’histoire du Sud-Est européen.” He held free lectures at the University of Bucharest on comparative history, the Slav-Romanian institutions (most specially, the immunities), and town law in the tenth–fifteenth centuries. He conducted a seminar on Slav studies, and greatly influenced the scientific destiny of Valeria Costăchel, a librarian at the Institute of World History, who eventually specialized in Russian studies and Slav-Romanian institutions.

His scientific interests never overshadowed his intelligence activity of March 1940 – June 1944, closely monitored by the Romanian Secret Services. Alexander Eck’s espionage activity on Romanian territory counts among the numerous intelligence networks organized by the Allies or the Axis during the troubled years of World War Two, when a relentless struggle was waged over the economic resources of Romania, considered necessary for the pursuance of the conflagration.¹⁰

In 1939, Professor Eck enrolled without hesitation in the French army of the East, and after the German occupation of France he offered his services to the British army. His goals as an intelligence officer of the French, and further on British Intelligence Services are seen in his declarations to the Romanian authorities after his arrest in June 1944. On the outbreak of the war, as he declared, he reminded his superiors from Bureau 2 of Paris of Iorga’s invitation and asked to be sent to Romania. His mission was under double cover, that of a university professor and of a press correspondent for *Le Jour – L’Écho de Paris*. In order to look into the situation of the Romanian defensive system in Bessarabia, he visited in 1940 several towns there and held a number of conferences in Chişinău. Other goals were to make contact with French pro-de Gaulle circles in Bucharest, identify German spies among the press correspondents, and gather intelligence on German troops in Romania. After the occupation of Paris, with the agreement of the French military attaché, he was admitted to the British army, his request being accepted by Prime Minister Winston Churchill, whom he knew personally. He thus became, in his own words, the head of the Intelligence Service of Bucharest and began to send reports to the headquarters in Istanbul.

According to surveillance reports, Eck initially lived at the French Institute of Bucharest, then at 27 Clopotarii Vechi Street,¹¹ his last address before

¹⁰ Several books on espionage activities during World War Two were recently published. They include: Horia Brestoiu, *Memoria frontului secret*, vol. 1 (Bucharest: Globus, 1991); Idem, *România și marile bătălii ale frontului secret*, vol. 1 (Bucharest: Viitorul românesc, 1994); Al. Cretzianu, *Relapse into Bondage. Political Memoirs of a Romanian Diplomat 1918–1947*, ed. Sherman David Spector (Iași: The Center for Romanian Studies, 1998); Horia Pelin, *Un veac de spionaj, contraspionaj și poliție politică* (Bucharest: Elian, 2003); Cristian Troncotă, *Omul de taină al mareșalului* (Bucharest: Elian, 2005).

¹¹ CNSAS, file I 203273, ff. 3, 5, note of 31 May 1940; see Appendix 2.

withdrawing to Ciorogârla because of the bombardments in the spring of 1944 being 8 Ciru Iliescu Street. Professor Eck never dissimulated his intelligence activities on Romanian territory. This was noted by Jean Mouton on 12 April 1940: "I have several pieces of information on Alexander Eck's role; he belongs to Bureau 2 and has relations with the Intelligence Service. He never tries to hide it, he keeps contact with our military attaché ... This non-dissimulation of his role of intelligence agent seems to be in accordance with the Service's regulations. Activities carried out in the open are a good means of deception."¹² The Romanian Special Intelligence Service kept him under surveillance to begin with 1940. There are reports on Eck's visits to Bessarabia and Bukovina, and on his relations with the Ukrainian circles in Bucharest. A report of June 1940 speaks of Eck's relations with Sergiu Nabucov, the correspondent for *Daily Mail*¹³: "Eck is said to be a much appreciated agent of Bureau 2, placed by the French Intelligence Service of Bucharest headed by Baron Dard, and acting among the foreign press correspondents there, with the purpose of identifying German spies camouflaged as foreign correspondents."¹⁴ In February 1941 Eck was known as "a member of Bureau 2 and, at the same time, a collaborator of the British Secret Service of 24 Jules Michelet Street."¹⁵

In 1943, surveillance reports on Eck spoke of his relations with the Free French action in Romania, with professors at the Institut Français des Hautes Études, and with members of the pro-de Gaulle French colony of Bucharest. On 8 April 1943 they read: "recently, the aforementioned was appointed head of the department of cultural propaganda of the Free French action, and thus entered the quadrumvirate of Free French propaganda secretaries, alongside (university professor) Yves Augier in Sibiu, Charles Singevin in Iași, and Baron Michel Dard and Jean Mouton in Bucharest."¹⁶ Eck visited the French Legation on a regular basis, met with Minister Jacques Truelle, and was in contact with the legation employees, who according to the Romanian Secret Services were members of the French Intelligence Service.¹⁷ Gheorghe Tomaziu speaks in his memoirs of Eck's relations with the French Institute of Byzantine Studies, Eck being a guest of Father Vitalien Laurent, the director of the institution.¹⁸ One should also speak of his contacts with the Jewish intellectuals through the good offices of his close collaborator Margareta Haller. The Romanian Intelligence Services quote as most prominent among those "Dr. I. Migdal, a notorious pro-English and an informer

¹² Mouton, *Jurnal*, 30–31.

¹³ CNSAS, file I 203273, ff. 3, 5, note of 31 May 1940; see Appendix 2.

¹⁴ *Ibid.*, f. 6.

¹⁵ *Ibid.*, f. 19, 5 February 1941; see Appendix 3.

¹⁶ *Ibid.*, f. 40; see Appendix 5.

¹⁷ *Ibid.*, f. 50, report of 27 May 1943; see Appendix 8.

¹⁸ Gheorghe Tomaziu, *Jurnalul unui figurant 1939–1968* (Bucharest: Univers, 1995), 49.

from the German military circles; Dr. Simion Oeriu, an old partisan of the Communist Party, the intellectual organization; Cerna Bernstein, under suspicion of being a communist adept and involved in an intimate relationship with an employee of the Italian Legation; and Segall Iacob, sentenced to six months in prison for communist activities.”¹⁹

After the arrest of Alexander Eck’s intelligence network in June 1944, the Romanian authorities were able to gauge its ramifications. Eck’s declarations on 8 July 1944 at Odobești, before the military prosecutor Săvulescu, contain valuable information on recruitment methods, objectives of the network, and relations with the British Intelligence Services in Istanbul. According to Eck, Frenchmen in Bucharest wishing to continue to fight and Romanian sympathizers of the Allies were a prime target. Every new recruit was to be checked out and approved of in London. Intelligence was to be gathered through direct observation or by means of casual voluntary informers. The focus of interest was the movements of the German troops. No orders to monitor the Romanian army were ever received.²⁰ During the bombardments in the spring of 1944, Eck and his collaborators tried to persuade the Allies that they were making a mistake by bombing civilians. Margareta Haller declared: “After the first bombardment I went to see Professor Eck and related to him the effects of the bombing. He was outraged and depressed. He said that the Allies were making a diplomatic mistake by perpetrating a massacre of the innocent.”²¹ During the interrogations, Eck offered to intercede with Churchill in order to persuade him to stop the bombing of Bucharest. Intelligence gathered by the network was transmitted by means of clandestine radio stations (from declarations it appears that two such radio stations existed, one discovered in January 1944 and the other one held and subsequently destroyed by Gheorghe Tomaziu), or conveyed through a network of agents sent by the British Services from Turkey. The names of the ten different agents employed were unknown to Eck. “All couriers were recruited by the Cairo central, the Istanbul subsidiary of the Intelligence Service which ensured regular circulation of intelligence. The most often employed courier was a person under the nickname of Antoine, whom Professor Eck presumed to be a Turk, a Greek, or more likely a Romanian. He speaks very good French and is very presentable ... He was employed from October 1940 to April 1944.”²² According to the surveillance file, Eck had visited on several occasions the Turkish representative to Bucharest. An

¹⁹ CNSAS, file I 203273, ff. 48–52, report of 27 May 1943; see Appendix 8.

²⁰ “Déclaration faite à Odobești le 8 juillet 1944 sur la demande de M. le procureur militaire Savulescu,” in Ciobanu et al., *Institutul*, pp. 129–130, note 116.

²¹ CNSAS, file I 203273, f. 154 r–v, Margareta Haller’s declaration of June 1944; see Appendix 12.

²² *Ibid.*, f. 107 r–v, the Ministry of National Defense, the Military Justice Direction, the Military Judiciary Police Section, the Cernăuți Bacău Bureau to the Ministry of War, 15 July 1944; see Appendix 18.

intelligence note of 2 April 1941 describes “the sustained activity at the Turkish Legation,” more exactly, the meetings of the Turkish and Yugoslav ministers, and of the military attachés of the two countries, as well as the interview granted by the Turkish minister to journalist Eck. The note concludes: “During all these meetings the topic of discussion was a possible collaboration between Yugoslavia and Turkey under the direction of England, and this collaboration is being currently negotiated in Ankara by the special envoy of the Yugoslav government.”²³ In 1943, Eck’s connections at the French and Turkish Legations were already notorious. He was suspected of “sending information on the activity of warships and carriers in the Romanian ports.”²⁴ The Government in London highly appreciated Eck’s network. Some of the members of this network became officers in the British Army and were awarded the *Distinguished Service Order* or the *Member of the Order of the British Empire*.

Eck’s network comprised Margareta Haller, Gheorghe Tomaziu, Mihai Tomaziu, Dinu Albulescu, Mihnea Gheorghiu (Marcel), Grigore Constantin, Pierre Guiraud, Mircea Munteanu, Tatiana and Irina Olszewski, Pierre Boullen, Marcel Fontaine (Director of the French Institute of Craiova), and Ion Ghinea. The file devoted to the network includes declarations from all the above.

Margareta Haller, born in Iași, aged 33, had met Eck in Paris in 1937, at the International Exhibition. Contacted by the professor in the summer of 1940, she accepted the collaboration and became eventually the most important member in the network. She employed two pseudonyms: Florica or Micuța. She was the link between the informers and Eck, nicknamed “the professor.” She also ensured Eck’s contact with the Jewish circles in Bucharest and with the French Legation. On Eck’s recommendation, Margareta Haller became the secretary of the French Red Cross in Romania.²⁵ The Romanian authorities had Haller under surveillance to begin with the autumn of 1942. There is a detailed report of 13 January 1943 which mentions all the persons Haller met with within 51 days of surveillance.²⁶

Gheorghe Tomaziu, George Enescu’s nephew, a painter, born in Dorohoi, made a detailed confession after being allowed to by Eck on 24 June 1944: “Je décharge mes subordonnés de l’ordre de silence que je leur ai donné pour le cas d’arrestation; en particulier cela concerne le lieutenant Tomaziu.”²⁷ The motifs of his involvement in Eck’s network are clearly seen in his declaration of 24 June 1944. “I, the undersigned, Gheorghe Tomaziu, painter, residing at 2 Vasile Conta Street, born in Dorohoi in 1915, hereby declare: quite long ago, in 1930–1932, from the beginning of the Nazi dictatorship in Germany, I was struck by the

²³ Ibid., f. 27, note of 2 April 1941.

²⁴ Ibid., f. 44, the Special Intelligence Service, 19 May 1943.

²⁵ Ibid., f. 154 r–v, Margareta Haller’s declaration of June 1944; see Appendix 12.

²⁶ Ibid., ff. 267–268, report of 14 January 1943.

²⁷ Ibid., f. 135 r–v, “Déclaration faite le 24 juin 1944 à Odobesti”; see Appendix 11.

inhuman, un-artistic, and un-cultural manifestations of this dictatorship. I traveled to Vienna, Salzburg, Munich, and Dresden in 1934, 1936 and 1937, and witnessing the events in Austria and the interdictions in Germany, my apprehensions were confirmed. In 1938–1939 in France, I strengthened my spiritual relations with this country, which I have felt since my childhood, always considering it the praise-deserving source of modern culture.”²⁸ He became a member of the Eck network owing to Irina Olszewski. Several years later, Tomaziu recalled his first meeting with Eck: “The gentleman around 60, tall, with a goatee flecked with white, with scrutinizing eyes behind the glasses with tortoise rims, addressed me; his French was slightly fastidious, with a whiff of a Slav accent.”²⁹

It is Tomaziu’s artistic talent that helped him provide accurate information on the movements of the German troops and armored vehicles. From September 1942 till September 1943 he was in Odessa, working on the decoration of the theatre there. He was a most valuable source of information for the British, information from Vinița being highly appreciated. Additionally, Tomaziu received intelligence from his agents in Bacău, students at the military school: Grigore Constantin and Mircea Munteanu. One of his close collaborators was Mihnea Gheorghiu, about whom he wrote: “I settled my choices on Mihnea, the student and the poet, the communist. I had hidden him in my house several months before; he had barely escaped his Legionary captors, who had given him a hard time by pricking him with the knives.”³⁰ Tomaziu could be considered, together with Margareta Haller, Alexander Eck’s most trusted person in Romania. He concluded his declarations: “I took part in the gathering of intelligence for the Allies by Professor Eck only in the hope of contributing to the best of my abilities to the defeat of Germany (being convinced that the Russians will eventually be tamed), for the welfare of Romania and of the entire world.”³¹

Pierre Boullen, a consular agent in Timișoara, was born at Buftea in 1906, being one of the members of the French community in Romania. He was under surveillance by the Romanian Secret Police, being involved in the setting up of a political and military network for Bureau 2 of Istanbul. In December 1943 he visited Eck on several occasions at his place of residence in Bucharest.

Pierre Guiraud, a professor of the French University Mission in Romania, was in Bucharest from 1939 until 1941, where he met Eck. When the latter traveled to Istanbul in 1941, he assumed the collecting of information from agents Haller and Tomaziu. He lived in Budapest for two years and made contact with the local French agents, all acquaintances of Eck. He wrote, among other things: “In 1942 I

²⁸ Ibid., ff. 168–171, Tomaziu’s declaration of 24 June 1944; see Appendix 13.

²⁹ Tomaziu, *Jurnalul*, 34.

³⁰ Ibid., 43.

³¹ CNSAS, file I 203273, ff. 168–171, Tomaziu’s declaration of 24 June 1944, at Odobești; see Appendix 13.

was appointed professor in Budapest ... I lived there for two years and my task was, given my liberty to travel, to bring reports to Professor Eck and convey to his collaborators instructions concerning the activity of the German troops.” In 1943, when the network in Hungary was exposed, he returned to Romania, with the intention of going to North Africa and enrolling in the army of General de Gaulle.³²

Eck acted on two levels. Together with the members of his network, he was gathering information on the movement of the German troops and armored vehicles, on the activity in airports, and was drawing up lists of pro-British or pro-German persons (it is noteworthy that Gheorghe Tomaziu refused to make such lists). Concurrently, owing to his scientific prestige, he was in contact with the Romanian political circles and provided a link between these circles and the Allies. All the above is evidenced in the secret notes handed by Eck to his interrogators in June–July 1944. The notes, which contain information “of private nature,” did not appear in the official reports. They show Eck’s contact with the political elite in Romania. Therefore, Eck appears to have approached two ministers in the government who wished to make contact with officials in Great Britain; through a third party, he also contacted a young member of the opposition, a minister-to-be in Eck’s opinion, a person in Iuliu Maniu’s entourage, and two persons in the Ministry of Foreign Affairs. He received copies of various memoirs sent by the members of the opposition to Marshal Antonescu, and contacted Professor Gheorghe Brătianu, through a third party again.³³ He sent to London various memoirs from a number of prominent Romanian politicians with arguments in favor of Romania’s claims over Transnistria, Bukovina and Bessarabia. He pointed out that no claims were raised on the Quadrilateral. According to Eck’s notes, Romania would have been able to come out of the alliance with Germany only after the Allies had landed in the Balkans. He suggested that he should be allowed to contact the political circles in London in order to persuade them not to bomb buildings in Bucharest, of no military importance. Finally, he threatened to make public copies of memoirs on Transnistria should he be court-martialled.³⁴ It is clear that at a time when preparations were made to contact the Allies and sign an armistice, Eck’s activities were well-known to political circles in Romania. Did Gheorghe Brătianu know of Eck’s intelligence activities? I tend to believe that the director of the World History Institute was aware of the opinions held by Eck, as the latter was arranging Brătianu’s meetings with the Swiss representative in

³² Ibid., f. 199, “Déclaration,” 1 July 1944; see Appendix 15.

³³ Ibid., f. 107 r–v, the Ministry of National Defense, the Military Justice Direction, the Military Judiciary Police Section, the Cernăuți Bacău Bureau to the Ministry of War, 15 July 1944; see Appendix 18. Brătianu may have been contacted more often, as he was a scientific adviser of the Institute.

³⁴ Ibid., f. 107 r–v, the Ministry of National Defense, the Military Justice Direction, the Military Judiciary Police Section, the Cernăuți Bacău Bureau to the Ministry of War, 15 July 1944; see Appendix 18.

Bucharest. A note preserved at the CNSAS archives may substantiate this hypothesis: “31 January 1944, the Belgian Professor Alexander Eck, a close friend of Mr. Brătianu, with whom he collaborates on issues of slavistics, recently had a meeting with the Swiss minister. As a matter of fact, Mr. Eck has often acted as a go-between for Mr. De Weck and Mr. Brătianu.”³⁵

This time the Swiss minister declared that, “the plans of the Swiss General Headquarters hinge upon a landing of the Allies occurring in early March.” In other words, Switzerland would have taken all the necessary measures to be ready to face events at that specific moment. The Swiss government “would consider the possibility of a German invasion of Switzerland, given the fact that this country might be included in the plans to shorten the German defensive lines to the south and to the west, south-west.” Moreover, at the conferences and scientific meetings of the World History Institute, Eck was a constant presence, alongside the representatives of the French University Mission, well-known for their anti-German and pro-de Gaulle feelings. The words by which Brătianu was announcing at the end of 1944 that Professor Eck “is not amongst us, as he is pursuing an activity which, albeit not directly linked to the Institute, is no less useful,” gain a different meaning, knowing the double activity of the Russian historian.

What became of Professor Eck’s network? The Bacău group was arrested in early June and gave declarations to the Military Judiciary Police of Odobești. On 17 June, the Military Statistic Bureau ordered the prosecutor’s office of the Court Martial to search and temporarily place in detention Eck, Margareta Haller, Pierre Guiraud, Tomaziu, Irina and Tatiana Olszewski, and all the accomplices that might have surfaced during interrogations. They were placed under temporary arrest in the prison of the Court Martial, at 5 Uranus Street, and then transferred to the prison of the Military Statistic Bureau of Odobești, where they gave detailed declarations. Dan Brătianu,³⁶ an employee of the Telephony Society and a close friend of Georges Daurant (the latter being one of the characters most deeply involved in espionage activities for the Allies), interceded for the liberation of the Professor and of Margareta Haller. Dan Brătianu contacted Traian Borcescu, and through him, Eugen Cristescu. As a result, Eck was transferred from Odobești to the detention quarters of the Special Intelligence Service of Malmaison, and after 23 August 1944, together with Margareta Haller, he left Romania.³⁷ Alexander Eck died in 1953 in Brussels. Jacques Pirenne wrote on the occasion: “He was both a thinker and a doer. Deeply attached to his fatherland, he never renounced his Russian nationality; he devoted himself to noble ideals, and was to those whom he honored with his friendship an unforgettable friend.”

³⁵ Ibid., f. 86, note of 31 January 1944; see Appendix 9.

³⁶ Ibid., f. 28, note of 24 June 1944; see Appendix 10.

³⁷ Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete românești de la Cuza la Ceaușescu* (Bucharest: Editura Ion Cristoiu, 1999), 248.

From the information in Alexander Eck's file one may gauge the ramifications of his intelligence network. The groups of Bucharest and Bacău, the relations with representatives of the French colony in Romania, with the French and the Turkish Legations, with members of the French Institute and of the French University Missions, and with the pro-Allies circles of the political and cultural elite of Bucharest become apparent. He was one of those historians who not only decipher the evolution laws of human society, but place their "historical wisdom" in the service of democratic ideals, which at the end of the war seemed to have been achieved.

APPENDICES

1

Notă

18 aprilie 1940

În țară se găsește de circa o lună și jumătate ziaristul francez Alexandru Eck, corespondentul ziarelor „Le Jour” și „L’Echo de Paris”.

Numitul este de origine germană, a locuit un timp îndelungat în Rusia, apoi s-a naturalizat în Franța.

Susține că este de origine franceză, din Alsacia, că a fost ofițer în armata rusă din Statele Majore care au activat în Balcani.

Mai susține că este profesor la o Universitate din Belgia.

Ziaristul Eck vorbește excelent limba franceză și cea rusă și de asemenea, înțelege și limba ucraineană.

Numitul a vizitat Basarabia și Bucovina precum și regiunile de frontieră ale acestora și s-a întreținut cu ofițerii români despre situația din U.R.S.S.

În cursul unei discuții avute ziaristul francez a declarat că organele militare române par a avea cunoștințe militare foarte modeste despre U.R.S.S., în timp ce, după însăși declarațiile ofițerilor români cu cari s-a întreținut, Sovietele ar fi informate precis asupra secretelor militare ale României.

La Cernăuți, Eck ar fi făcut cunoștința doctorului Zaloziiecki, pe care îl apreciază ca fiind un om ușuratic și care nu merită a fi invitat spre a colabora la o activitate serioasă.

Actualmente Eck locuiește în capitală, str. Clopotarii Vechi nr. 27, la Colonelul Panu, profesor la un liceu militar și instructor la Straja Țării.

Venind în capitală, Eck, în urma recomandății doctorului Zaloziiecki, a luat contact cu avocatul ucrainean Denis Mayer Mihalsky, care l-a introdus în Comitetul ucrainean petliurist din capitală, cu sediul în str. Delea Veche nr. 45.

La convorbirea avută cu Eck au fost invitați spre a participa dr. Vasile Trepke, Dimitrie Ivasiuc-Herodot, col. I. Porohovski și Gh. Serbeniuc.

Eck a expus în mod sumar situația din Europa și și-a exprimat speranța că Germania va fi învinsă.

În ce privește problema ucraineană, Eck a subliniat că aceasta nu este bine cunoscută în Franța, din care cauză guvernul francez nu poate da importanța cuvenită guvernului ucrainean, în special având în vedere că demnitarii sovietici prezintă problema ca inexistentă.

Guvernul ucrainean de la Paris trebuie să dovedească că are legături cu poporul pe care pretinde a-l reprezenta, iar acesta trebuie să facă dovada că este în stare de a lupta pentru eliberarea sa.

În cursul întrevederii Eck s-a interesat despre starea de spirit a populației române, despre starea economică și despre spiritul armatei române și pregătirea sa tehnică și tactică.

Eck s-a oferit să ajute ucrainenilor însă cu condiția ca aceștia să ia în prealabil contact cu atașatul militar francez din București.

(Source: CNSAS, file I 203273, ff. 1–2)

2

Notă

31 mai 1940

În legătură cu o notă anterioară prin care s-a semnalat sosirea și activitatea în România a ziaristului francez Alexandru Eck, se dau în continuare date suplimentare asupra activității în țară.

Numitul, cunoscut specialist în istoria rusă, a ținut o conferință la Institutul Sud-Est European, cu aprobarea profesorului Iorga.

De asemenea frecventează cercurile emigrației ruse din capitală, iar înainte de sărbătorile Paștelui, după cum s-a semnalat anterior, a vizitat Basarabia și Bucovina.

În cercurile persoanelor cu care Eck se află în legătură se susține că acesta ar avea o misiune specială din partea Franței cu privire la rușii din țară.

Se mai afirmă că Eck s-ar găsi în strânse relații de colaborare cu Sergiu Nabucov, corespondentul ziarului „Daily Mail”, care are legături apropiate cu cercurile britanice [...]

Eck Alexandru, de origine și supușenie franceză, născut în Strasbourg la 12 martie 1876, ziarist, profesor universitar la Bruxelles, unde deține postul de director al Institutului de limbi slave, a sosit în București la 28 februarie a.c. intrând în țară prin Jimbolia cu pașaportul nr. 1553 din 15 februarie a.c. eliberat de prefectura Poliției din Paris.

Până la 1 aprilie a.c. a locuit la Institutul Francez, iar după aceea în strada Clopotarii Vechi 27 (la lt. col. Pancu).

În ziua de 17 aprilie a.c. a ținut o conferință la Institutul de Istorie Universală din București unde are anunțată o a doua pentru mâine, 19. Este invitat în țară de dl. prof. Iorga, consilier regal.

Eck Alexandru posedă biletul de liberă petrecere nr. 90651 eliberat de Prefectura Poliției Capitalei, valabil 2 luni.

(Source: CNSAS, file I 203273, ff. 3, 5)

3

5 februarie 1941

Se semnalează ziaristul francez Alexandre Eck domiciliat în str. Clopotarii Vechi 37, corespondentul ziarului „Le Jour – Echo de Paris”, unul din principalii agenți propagandiști pentru organizarea francezilor din România în jurul generalului de Gaulle.

Eck este membru al biroului 2 francez; în același timp, colaborator al S<ecret> englez din str. Jules Michelet 24.

(Source: CNSAS, file I 203273, f. 19)

4

Notă

21 iulie 1942

Eck Alexandru, ziarist corespondent permanent pentru România al ziarului „Le Jour – Echo de Paris” și profesor universitar, născut la 12 martie 1876 în Strasbourg, fiul lui Armand și Theresia, de origine etnică și supușenie franceză, religie catolică.

Vorbește limbile: franceză, engleză și germană.

Semnalmente: talia – mijlocie; părul – cărunț; fruntea – lată; sprâncenele – castanii; ochii – albaștri; nas și gura – potrivite; barba – rasă; mustața – tunsă; fața – ovală; culoarea feței – smeadă.

A venit în România la 28 februarie 1940 prin punctul de frontieră Jimbolia cu pașaportul francez nr. 01553 eliberat de Prefectura din Paris la 15 februarie 1940 cu valabilitate până la 15 februarie 1941.

Are termen de ședere în țară până la 31 decembrie 1942.

ss. indescifrabil

<Document scris de mână>

(Source: CNSAS, file I 203273, f. 31 r–v)

5

S.S.I. C.I-Agentura I-a

8 aprilie 1943

Prof<esorul> Alexandru Eck, supus belgian, membru de onoare al Institutului Sud-Est European, adus în țară de prof<esorul> Iorga acum 4 ani, desfășoară o vastă activitate în cercurile francezilor gaullisti.

Recent numitul a fost numit șeful secțiunii de propagandă culturală a acțiunii libere franceze, făcând astfel parte din quadrumviratul secretarilor propagandei franceze libere, alături de Yves Augier de la Sibiu, Charles Singevin de la Iași, baronul Michel Dard și Jean Mouton de la București.

Numitul va ține o serie de conferințe în care va arăta suferințele poporului din Belgia sub ocupația germană.

Conferințele se vor ține la sediul Institutului Sud-Est European din șos. Bonaparte nr. 6, numai față de invitați speciali.

(Source: CNSAS, file I 203273, f. 40)

6

S.S.I. C.I. – Agentura I-a

19 mai 1943

Inf<ormator> Ocazional
F<oarte> serios

Eck Alexander, cetățean elvețian, membru al Institutului Sud-Est European, domiciliat în str. Cîru Iliescu nr. 8, comunică prin T.F.F. al Legației Franceze și Turce unde are mari legături, toate deplasările de nave românești de război și de transport trupe și materiale din porturile românești (Constanța) spre porturile rusești de la Marea Neagră azi sub stăpânire românească.

În cercurile sale apropiate se spune că datorită preciselor sale informații trimise prin T.F.F. la Istanbul au fost torpilate multe nave românești.

Numitul lucrează zilnic la Legația Franceză.

Este cazul să fie ținut în strict filaj de Agentura I, fiind vorba de spionaj militar.

(Source: CNSAS, file I 203273, f. 44)

7

<Ministerul Afacerilor Interne, Direcțiunea Generală a Poliției către
Serviciul Special de Informații>

20 mai 1943

Confidențial
Preș<edinția> Cons<ilului> de Miniștri
Serv. S.I., nr. 72239
21 mai 1943

Am onoarea a vă semnala pe numitul Alexandru Eck, de origine etnică și cetățenie franceză, profesor universitar de Istorie Universală și Filologie, care este venit în România

din anul 1940 și predă cursuri în mod gratuit la Institutul de Bizantinologie, condus de dl. Profesor N. Bănescu, precum și la Institutul de Istorie Universală, condus de dl. Profesor Gheorghe Brătianu.

Se ocupă și cu ziaristica fiind corespondent al ziarelor „Le Jour” și „Echo de Paris”.

Domiciliază de la venirea sa în București în str. Ciru Iliescu no. 8 A, apartamentul 4.

Profesorul Alexandru Eck este unul dintre înfocații propagandiști ai acțiunii libere franceze din România, și suntem informați că ar fi în serviciul de informații britanic din România, transmițând informații cu caracter politic și militar, prin intermediul Ambasadei Turce din București, centralei Intelligence Service-ului din Istanbul.

Director, ss. indescifrabil

Șeful Serviciului, ss. indescifrabil

Ștampila [contra-spionaj, 24 mai 1943; nr. 75334]

(Source: CNSAS, file I 203273, f. 43)

8

Referat

27 mai 1943

Secția IV-a, Agentura II-a

Intr. Nr. 1585

Data: 10-VI-1943

[Se va continua supravegherea, 28.5.1943]

Secția IV-a, Agentura II-a

Ieșire nr. 1585,

Data: 29-III-1944

Nota din 19 mai 1943 a Agenturei I-a ne semnalează pe cetățeanul francez Alexander Eck, profesor universitar, care aduce servicii inamicului, comunicând de la Legația Franceză și Turcă, unde are mari legături, știri privind deplasările navelor românești de război și de transportat trupe și că datorită acestor informații transmise prin T.F.F. multe din navele românești au fost torpilate.

Din cercetarea activității anterioare a numitului se desprind următoarele constatări:

Eck Alexander, supus francez, de origine etnică germană, religie catolică, s-a născut la 12 martie 1876 în orașul Strasbourg, ca fiu al lui Armand și Theresa. A fost profesor la Universitatea din Bruxelles, unde deținea postul de Director al Institutului de Limbi Slave. Numitul este documentat în istoria Rusiei și un cunoscut bizantinolog. Eck a locuit timp îndelungat în Rusia, susținând că a fost ofițer în armata rusă din Statele Majore care au activat în Balcani. Vorbește excelent limbile: franceză, rusă, ucraineană, engleză și germană. A venit în România la 28 februarie 1940 prin punctul de frontieră Jimbolia, în calitate de profesor de bizantinologie la Institutul Sud-Est European, de pe lângă Facultatea de Litere din București și totodată ca redactor corespondent al cunoscutelor ziare de stânga „Le Jour” și „Echo de Paris”.

După sosirea sa în țară, Eck a vizitat Basarabia și Bucovina, precum și regiunile de frontieră ale acestora, întreținându-se cu ofițerii români despre situația din România.

La Cernăuți a făcut cunoștința doctorului Zaloziecki, prin recomandarea căruia a luat contact cu avocatul ucrainean Denis Mayer Mihalsky, care l-a introdus în Comitetul ucrainean din București.

Venind în capitală, Eck Alexander a locuit un timp în str. Clopotarii Vechi nr. 27 la colonelul Panu Petre din Aviație.

În luna aprilie 1940, a ținut două conferințe la Institutul de Istorie Universală, fiind invitat de dl. Profesor Nicolae Iorga.

Numitul a frecventat cercurile emigranților ruși din capitală și a avut strânse legături de colaborare cu Sergiu Nabucov, care sub camuflajul de corespondent al ziarului „Daily Mail” lucra pentru Intelligence Service.

În cercurile franceze se spunea despre Eck că este agent foarte apreciat al Biroului 2, detașat special pe lângă Serviciul de Informații Francez din București, condus de baronul Dard, activitatea sa fiind desfășurată printre corespondenții ziarelor străine din capitală, unde urmărea să descopere pe agenții de spionaj germani, camuflați sub îndeletnicirea de corespondenți străini.

În ultima vreme Alexander Eck are dese întrevederi cu Haller Margareta, supusă română, de origine evreică, născută la Iași la 27 decembrie 1910, care este dactilografă la Legația Franței și domiciliază în str. Iatropol nr. 12, împreună cu mama sa.

Numita nu merge la Legație la orele obișnuite ca ceilalți funcționari, în schimb vizitează zilnic și uneori de câte două ori pe zi locuința profesorului Eck din str. Ciru Iliescu nr. 8.

Cu aceasta se pare că întreține relații intime, îndeplinind în același timp și funcția de secretară a sa.

Pe de altă parte Alexander Eck vizitează regulat Legația Franceză și ia contact pe lângă ministrul Jacques Truelle, cu toți ceilalți funcționari, care după notele informative deținute până în prezent de arhiva S.S.I. activează în serviciul de informații francez, cum sunt: Le Troter, Marc Fabre, Jean Neuhauser, Lafaille R. și alții.

Nu se poate afirma cu precizie dacă acest serviciu de informații deservește interesele Franței conduse de mareșalul Petain sau Mișcarea Liberă de sub conducerea generalului de Gaulle.

Dacă ținem seama, însă, că Legația Franței menține în serviciul ei evrei, cum este cazul Margaretei Haller, care, la rândul ei, are contact cu numeroși evrei cunoscuți în mod indubitabil ca activanți comuniști și că parte din funcționarii legației se servesc de informațiile culese, din cercurile evreiești, se poate conchide că mare parte din activitatea Serviciului de Informații Francez de pe lângă Legația din București are și caracter de gaullist.

Profesorul Alexander Eck este un colaborator important al acestui serviciu. Acesta întreținând legături intime cu Margareta Haller și-a asigurat discrețiunea ei și o utilizează pentru a se pune în legătură cu o serie de intelectuali evrei, cu scopul de a culege informațiile pe care aceștia le-ar putea obține în legătură cu diverse activități militare și politice.

Tot acest cerc de intelectuali evrei răspândesc știri alarmiste în legătură cu frontul sau cu măsurile administrative, puse la îndemâna lor de Alexander Eck și implicit de Serviciul de Informații de gaullist.

Din acest cerc de intelectuali evrei fac parte următoarele persoane: dr. I. Migdal, anglofil notoriu și informator din cercurile militare germane; dr. Simion Oeriu Strul, vechi partizan al doctrinei comuniste; Cerna Bernstein, suspectată de comunism și Segal Iacob, condamnat la șase luni pentru activitate comunistă.

În ceea ce privește rapoartele confidențiale ale lui Eck Alexander scrise la mașină de Margareta Haller și interesând serviciul de informații de gaullist, recte englez, acestea sunt trimise la Istanbul și la Ankara, prin curieri francezi și prin Legația Turciei la București, unde numitul are relații întinse.

Din cele arătate mai sus, se constată că profesorul Alexander Eck, prin legăturile sale anterioare și mai ales prin cele prezente, învârtindu-se într-un cerc de evrei, mulți dintre ei cunoscuți că au activat în partidul comunist, lucrează pentru inamic prin informațiile ce aduce, contribuind la difuzarea știrilor alarmiste în legătură cu frontul și cu măsurile administrative.

În urma celor menționate, opinez pentru stricta supraveghere a numitului Alexander Eck.

Agent principal,
C. Tudor

(Source: CNSAS, file I 203273, ff. 48–52)

9

31 ianuarie 1944

Profesorul belgian Alexandre Eck, prieten intim al d-lui Gheorghe Brătianu, cu care colaborează în chestiunile de slavistică, a avut recent o întrevvedere cu ministrul elvețian. De altfel, dl. Eck a făcut de mai multe ori legătura între dl. De Weck și dl. Brătianu.

De astă dată, ministrul elvețian a declarat că „planurile statului major elvețian sunt construite pe premiza unei debarcări aliate la începutul lunii martie”. Cu alte cuvinte, Elveția ar fi luat toate măsurile să fie gata pentru această dată, pentru a face față împrejurărilor. Guvernul elvețian s-ar aștepta la o invazie germană în Elveția, pe motivul că această țară ar fi cuprinsă în planul de scurtare a liniilor defensive germane în sud și vest, sud-vest.

ss. Ciacâru.

(Source: CNSAS, file I 203273, f. 86)

10

Siguranța relații urgente
ss/ Mareșal Antonescu

24 iunie 1944

Notă

Dl. Dan Brătianu în convorbire personală:

Sunt solicitat de prietenii mei de la Legația Franței să interviu pentru a se lămuri misterul dispariției de opt zile a profesorului Eck și a d.rei Margareta Haller, secretara d.lui Sarée, atașatul comercial francez.

Acești doi dispăruți au cerut în două rânduri a li se aproba să se disperseze la Ciorogârla; ambele cereri au fost respinse de Ministerul de Interne.

D. Eck este cunoscut la Siguranța noastră ca șef al gaullistilor din România. În prețuia dispariției, un soldat român a venit la Legația Franței și a predat ca din partea lt. col. Nicolau din Marele Stat Major un pachet cu fișe necesare pachetelor pentru prizonieri și care erau în păstrarea d.rei Margareta Haller.

Vă rog a-mi ușura sarcina pentru a vedea unde sunt acești doi oameni, buni prieteni ai României.

(Source: CNSAS, file I 203273, f. 28)

11

Déclaration faite le 24–VI–1944 à Odobesti

Je soussigné, Alexandre Eck, capitaine de l'armée britannique, décoré de l'ordre D.S.O., chef de l'Intelligence Service en Roumanie, déclare avoir exercé ces fonctions depuis le mois de juin 1940, en dirigeant mon activité contre l'Allemagne, au moyen des renseignements militaires, économiques et politiques, concernant ce pays et ses armées. Je déclare sur mon honneur de n'avoir jamais rien fait qui puisse nuire à la Roumanie, en me conformant sur ce point aux ordres précis reçus de mes supérieurs; dont au contraire, en maintes occasions j'ai servi les intérêts de la Roumanie (comme cela m'est déjà arrivé pendant l'autre guerre).

Je décharge mes subordonnés de l'ordre de silence que je leur ai donné pour le cas d'arrestation ; en particulier, cela concerne le lieutenant Tomaziu.

[Dată în fața noastră, ofițer de poliție disciplinară militară, lt. col. Vasile Nicolau]

(Source: CNSAS, file I 203273, f. 135 r–v)

12

Declarație

Subsemnata Margareta Haller, domiciliată în București str. Dr. Lister nr. 5, fiica lui Manase Haller și Anei Haller, originari din Iași, absolventa Școalei comerciale de fete din Iași, necăsătorită, în vârstă de 33 de ani, secretara Crucii Roșii Franceze din România, declar următoarele:

Am întâlnit pe profesorul Eck la Paris în anul 1937 cu ocazia expoziției internaționale. În anul 1940, profesorul Eck venind în țară, adus de profesorul Nicolae Iorga la Institutul de Istorie din București, m-a căutat și m-a găsit la fabrica Scherg din București. În septembrie 1940 am început să lucrăm împreună.

După căderea Franței, Eck fiind zdrobit de acest eveniment, iar eu dorind să lucrez contra nemților, am început a lucra împreună. Eu am avut misiunea să urmăresc semnele de pe mașinile germane și numerele de pe epoleții ofițerilor și subofițerilor germani, cât și culoarea cu care erau brodate. Nu știu în acel moment cu cine lucra Eck însă știu că eu am fost primul membru din România în această organizație. În acel moment am știut că lucrăm contra nemților pentru englezi. Informațiile le culegeam personal pe stradă în momentele libere și la Scherg, când îmi notam semnele de pe mașini și indicațiunile de pe epoleții germani. Toate acestea le dădeam profesorului Eck. În vara anului 1941, profesorul Eck fiind trimis cu valiza diplomatică la Istanbul, profesorul mi-a spus că dacă doresc să continui activitatea să mă duc la Tomaziu și să-mi dea mie aceleași desene.

Eu m-am dus la pictorul Tomaziu și i-am propus acest lucru, el a acceptat și din acel moment am lucrat împreună. Profesorul Eck îmi spusese să strâng toate informațiile și ale mele și ale lui Tomaziu și dacă voi avea ocazia să le trimit printr-un curier la Istanbul, să le expediez, dacă nu să le distrug. Profesorul Eck s-a întors după o lună sau două. În acest timp am strâns informațiile personale și de la Gigi și le-am predat când s-a reîntors. Din acest moment am lucrat în trei, adică profesorul Eck, eu și Gigi Tomaziu. Informațiile culese de Tomaziu le luam eu și le predam profesorului Eck. Eu n-am mai recrutat pe nimeni în organizație. Știu însă că Tomaziu își avea însă informatorii lui, dintre care am cunoscut pe Dinu Albulescu și încă unul căruia îi spunea Marcel, de statură mică, brun. Aceștia doi culegeau informațiile, pe care <mi> le dădeau mie. Cât timp Tomaziu a fost la Odesa, a continuat activitatea trimițând rapoartele prin Dinu Albulescu și prin fratele său Mișu Tomaziu. Mișu Tomaziu nu a știut niciodată despre activitatea noastră, fiind convins numai de faptul că eu sunt simpatia fratelui său, Gigi Tomaziu. Pentru acest fapt mi s-a dat o singură dată o scrisoare. Albulescu și cu Tomaziu mi-au cunoscut adevărata mea identitate. Față de alte persoane m-am dat drept franțuzoaică. Informațiile colectate de Eck erau transmise prin radio la Istanbul, care era centrala Intelligence Service-ului de care depindeam noi. Postul de radio emisie era acasă la un polonez, care a fost prins împreună cu aparatul și cu alt polonez. Eu duceam informațiile pentru a fi transmise unuia dintre polonezi, pe care nu știu cum îl chema și nici unde locuia. El mă cunoștea pe mine sub numele de „Florica”. După ce a fost prins postul de radio, am rămas fără comunicație. Apoi profesorul s-a îmbolnăvit grav în primăvara anului acesta și șomăm de multă vreme.

Știu că și profesorul Pierre Guiraud lucrează în această organizație, însă are un rol secundar.

Mie îmi spuneau băieții Micuța.

Știu că pentru informațiile aduse tot serviciul a fost felicitat și recompensat cu grade și decorații. Astfel Gigi Tomaziu a fost asimilat la gradul de locotenent britanic. Știu că Tomaziu are și numărul brevetului, care se află la Londra.

La Londra suntem toți cunoscuți, bine cotați și felicități de premierul Churchill. Știu că profesorul Eck plătea chiria atelierului pictorului Tomaziu din Vasile Conta 2. Știu că Tomaziu a fost la Vinița de unde a adus informații foarte bune în urma cărora a fost asimilat la gradul de locotenent. În urma primului bombardament m-am dus la profesorul Eck și i-am raportat efectele bombardamentului. El a fost foarte indignat și deprimat, a spus că prin acest act aliații fac o greșeală diplomatică, „un masacru de nevinovați” și că își pierd simpatiile din România și că trebuie neapărat de făcut un raport urgent în acest sens la Londra, dar nu știu dacă l-a mai putut face, fiind extrem de bolnav.

Profesorul este decorat cu Distinguish Service Order, iar eu cu Member of British Empire Order, pentru activitatea deosebită în serviciul de informații pentru Anglia și tot serviciul a fost felicitat.

Drept pentru care dau prezenta declarație și o semnez propriu.

ss. Margareta Haller

[Dat în fața noastră ofițer de poliție judiciară militară, maior V. Nicolau, 24 iunie 1944]

(Source: CNSAS, file I 203273, f. 154 r–v)

13

Declarație

Subsemnatul Gheorghe Tomaziu, pictor, domiciliat în strada Vasile Conta nr. 2, născut în Dorohoi, în anul 1915, declar următoarele, în urma recunoașterii d.lui profesor Alexandru Eck a situației d.sale de șef al Intelligence Service-ului din România și a deslegării d.sale de consemnul tăcerii impus subordonaților d.sale din care și eu făceam parte.

Încă de mult din 1930–1932, chiar de la începutul dictaturii naziste din Germania, am fost izbit de caracterul neomenos, neartistic, necultural al manifestărilor acestei dictaturi.

În 1934, în 1936, în 1937 am fost la Viena, Salzburg, Munchen, Dresda și după ce am asistat la tulburările din Austria, interdicțiile din Germania, mi s-au întărit aprehensiunile.

În anul 1938–1939, în Franța, mi-am cimentat legăturile spirituale ce încă din copilărie le aveam cu această țară, pe care am socotit-o izvorul culturii moderne demne de admirat.

Începând războiul am fost de partea celor care vedeau provocarea în militarismul prusac ce nu fusese destul de înlănțuit după celălalt război. Fiecare lovitură dată Franței mă durea și am început să văd că Franța se va prăbuși. Singura redresare posibilă și pentru Franța și pentru toată Europa amenințată să ajungă sub cizma culturală, am început să cred că poate veni numai din partea nedezmnițitului geniu politic englez. Eram și mai pornit împotriva germanilor, văzând chinurile stărnite de ea în țara noastră prin sclavii ei legionarii.

În aceste momente am asistat la plecarea Legației Engleze din București și nu știam cum să mă fac auzit că aș vrea să lupt împotriva germanilor. Am avut expoziția mea primă de pictură în ianuarie 1941 în care eram revoltat de nepriceperea vizitatorilor germani. Îndată după aceasta d.rele Irene și Tania Olszewski mi-au vorbit despre puțința de a ajuta Franța și Anglia prin informarea a celor ce văd printre germanii din București, informare pe care să o predau unui înfocat gaulist, domnul profesor Eck. Nu mi-au spus de îndată numele lui, însă după un ceai la dânsel la care a fost și domnul Eck, mi-au spus că „el e” și că i-am convenit.

Mi-au fixat o dată când îl găsesc și m-am dus la el, în strada Clopotarii Vechi (cred) și am fost câștigat de netitatea convingerilor lui antigermane care corespundeau cu ale mele. M-au câștigat și calitățile lui personale, care și astăzi mă leagă de el cu toată prietenia. Mi-a cerut să observ desene de pe mașini și numere de pe epoleții germanilor și să i le predau în notițe de fiecare dată, fixând întâlnirea viitoare. D.rele Olszewski făceau același lucru și uneori le dam eu lor sau ele mie rezultatul observațiilor, pentru a nu face

vizite prea dese d.lui profesor Eck. N-a fost vorba niciodată de plățirea serviciilor mele; doar mai târziu când aveam vre-un drum anume de făcut și nu aveam personal bani destui, mi se plătea diferența, pe care mă străduiam să fie cât mai mică. Am făcut un drum la Sibiu pe atunci (o ocazie particulară, cu un automobil) și am avut prilejul să văd pe șosea convoaie întregi de vehicule germane, pe care le-am schițat, iar la înapoierea din călătorie d. Eck a fost mulțumit de cele ce am văzut, a mai controlat o dată dacă sunt precis semne de WH, WL câte camioane, automobile, camioane cu șenile și am rămas mai departe să-i aduc rezultatul observațiilor mele. Prietenul Albulescă mă mai ajuta și el să iau note chiar în stradă sau îmi atrăgea atenția asupra unui loc unde se întâlnesc mai multe vehicule. Alt prieten Mihnea Gheorghiu era destul de pasionat și el de preocuparea asta a mea și mai apoi a intrat și el în societatea noastră. D. Eck trebuind să plece la Istanbul mi-a prezentat pe d. Guiraud căruia să-i dau rezultatul observațiilor mele în timpul lipsei d.sale. Odată d. Guiraud mi-a dat o scrisoare pentru casieria de la Cehoslovacia din str. Berzei. I-am dus-o: era o scrisoare de la d. Eck, iar casieria era d.ra Margareta Haller, care apoi a început să vină la mine, în atelierul meu din piața Rosetti, unde de cele mai multe ori era vorba de serviciu, însă timpul trecea mai mult amical. Desenele ce urmăream erau pentru mine extrem de interesante, căci se apropiau și de exersarea ochiului meu și a memoriei mele vizuale. Mă cam plictisea însă nevoia de a desena de fiecare dată același semn când se repeta. La revenirea d.lui Eck a fost vorba de mărirea numărului de informații și mi-a spus că pentru Intelligence Service și nu pentru de Gaulle lucrăm. Și atunci am propus pe Mihnea Gheorghiu care a început să culegă și el aceleași date și mai aducea și de la Craiova de unde e de loc. I s-a fixat și o sumă pentru cheltuieli lunare (nu mai știu cât, însă în urmă ajunsese la 70000 lei pe lună, căci spunea că are mai mulți oameni pe care îi plătește pe la Craiova). Mihnea Gheorghiu mi-a prezentat pe Titu Grigorescu și el dornic să facă ceva împotriva germanilor. Nu a fost vorba să-i plătim decât mai apoi, când venea special din provincie ca să aducă rezultatele observațiilor. La intrarea României în război d. Eck mi-a spus că ne putem retrage, ca să nu avem situația periclitată în cazul descoperirii noastre. D.rele Olszewski au renunțat să mai lucreze ca să nu ajute pe aliații bolșevicilor; noi însă am continuat să alergăm după automobile, fiind convinși (eu, cel puțin, că până la urmă Anglia va veni de hac și comunismului de care e mai străină decât chiar Germania).

A continuat astfel până în 1942, septembrie, când eu am plecat la Odessa dând urmărire dorului de a încerca decorurile de teatru și atras de noutatea locului și de urmărirea mai departe a indicativelor germane. D. Profesor Eck a fost pentru această plecare și veneam din când în când să-i aduc rezultatul observațiilor mele, care între timp se mai îmbogățiseră cu remarcarea avioanelor germane și a transporturilor germane pe căile ferate. Lipsind eu, cred că Mihnea Gheorghiu (căruia îi spuneam între noi Marcel) îi dădea personal d.rei Haller notele sale. Adăugam la observațiile mele și pe acelea pe care mi le dădea Dinu Albulescă, care și el era prin Transnistria și cu toate că nu prea lua în serios activitatea mea, pe care eu o făceam pompoasă și aproape în văzul tuturor – nota indicative germane. Am fost în toamna lui 1942 la Vinița și am văzut acolo o intensitate de vehicule germane pe care le-am notat și, aducându-le la București, d. Eck a fost foarte încântat și o lună, două mai târziu m-a anunțat că sunt asimilat unui grad din statul major britanic și mi-a dat și un număr de brevet (pe care nu l-am notat și, de atunci, l-am încurcat. E cred în jurul lui 250000). I-am mulțumit însă și i-am spus că nu pentru a-mi schimba naționalitatea încerc să lupt împotriva germanilor și că nu cred să mă prevalez vreodată de acest titlu. A

rămas de atunci între noi ca un mic joc de ironii situația mea militară. Vara trecută am adus și rezultatele observațiilor mele (mișcarea pe căi ferate, semne, numere, avioane, starea populației), dintr-un voiaj la Kiev de 3 săptămâni. În septembrie 1943 m-am întors de la Odessa și am reînceput să observ în București și în drumurile ce le făceam prin provincie (în interes personal: la Dorohoi, Cernăuți) ceea ce purta însemnele germane (mașini, numere, ceea ce privește aeroporturile, transporturile pe căi ferate).

Serviciul cam încetinise mersul lui: Grigorescu la școala militară, Gheorghiu tot așa, Dinu Albulescu și eu mai adunam câte o informație; d.ra Haller alerga mereu cu „Crucea Roșie” și o vedeam mai rar, d. Eck era mereu suferind – când au început bombardamentele. Din ce în ce creștea nemulțumirea noastră a tuturor, în frunte cu d. Eck, a caracterului terorist al bombardamentelor, ce nu știam cum să le justificăm, mai ales că nu mai încetau. Cred că d. Eck a raportat efectul deloc militar al acestor bombardamente și mereu am nădăjduit să înceteze. Ca să mă pedepsesc stăteam mereu aproape în București și destul de imprudent.

E adevărat că d. Eck mi-a cerut să-i fixez cheltuielile, fiind din ce în ce mai mari în București, iar eu neputând a face în timpurile de față nici o expoziție, o sumă ce să-mi servească; m-am mulțumit să-i spun să-mi plătească chiria casei (75000 lei la trei luni) și dacă voi mai avea nevoie de ceva să-i spun. Chiria mi-a plătit-o în două rânduri (aveam bani și eu, dar cheltuiam cu restaurantele etc.) și în plus mi-a dat circa 70–80000 lei, aceasta din octombrie până acum în iunie. Mă gândeam întotdeauna să-i pot face un dar care să întrecă în valoare banii ce-mi dădea (între altele câteva cărți rare bizantine ce cumpărasem în Rusia).

D. Guiraud nu știa ce rol a mai avut de când s-a întors de la Budapesta (unde mi-a spus că a avut greutăți cu autoritățile; am înțeles că înlesnind fuga în România a unor prizonieri francezi din Germania). Cred că și la Budapesta a continuat să lucreze pentru Intelligence Service, dar nu știu nimic precis. Nu știu dacă d. Guiraud primește vreo plată.

În ce privește postul de radio știu că erau foarte multe greutăți de organizare. Eu am întovărășit la cumpărături de material acum 2 sau 3 ani pe un polonez, căruia nu i-am știut niciodată numele (mărunt, blond cu mustață), nereținând pronunțiile numelor grele, ca acelea poloneze. Același polonez a venit anul acesta prin martie–aprilie–mai cu un aparat de radio la mine (aveam unul foarte prost), l-a instalat și a venit de două ori, cred, cu un camarad al lui făcând probe de emisiune. Eram nemulțumit de calitățile de recepție ale acestui aparat și am fost foarte încântat când, venind d.ra Haller, speriată că polonezii au fost prinși, l-am distrus împreună cu ea, dându-l pe foc (și rămânându-mi câteva piese le-am sfărâmat și am aruncat resturile din automobil odată, când mergeam la țară, la Crețulești) și mi-am putut pune aparatul meu vechi de la Cernăuți, care e acasă la mine.

În ultimul timp însă cereau mult, d. Profesor Eck și d.ra Haller, note despre persoanele din România care sunt în legături cu germanii sau simpatizează cu Aliații; eu însă nu am dat asemenea nume, repugnându-mi denunțul.

Despre cheltuielile serviciului nu am nicio idee.

În urma voiajului la Istanbul al d.lui profesor Eck, am bănuir că acolo ar fi centrala de care depinde; nimic nu mi-a confirmat sau infirmat această bănuială. Despre sosirea și plecarea rapoartelor Serviciului n-am idee. Bănuiesc că se făceau prin agenți diplomatici, din cauza simplității acestui mijloc, dar nu am niciun indiciu.

Până a afla acum că d. Profesor Eck este chiar șeful Intelligence Service-ului din România, credeam că ar fi mai multe servicii paralele la noi, căci mi se părea foarte restrâns acest grup cu care lucrează d. Eck.

Afară de persoanele numite în prezenta declarație, nu cunosc altele făcând parte din serviciu, ca atare.

Dintre prietenii mei necitați în prezenta, niciunul nu are niciun amestec și, cred, nicio știință de serviciu.

Am participat la lucrul de informare a Aliaiților făcut de d. Profesor Eck, numai din dorința de a contribui cât de puțin dar cu toată puterea mea la înfrângerea Germaniei (convins că rușii vor fi domesticiți), spre binele românesc și mondial.

Aceasta declar și semnez,

ss. Tomaziu

(Source: CNSAS, file I 203273, ff. 168–171)

14

Declarație suplimentară

Odobești, 1 iulie 1944

Subsemnatul Gheorghe Tomaziu, pictor, născut în Dorohoi, în 1915, domiciliat în București, str. Vasile Conta, nr. 8, declar următoarele:

În vara lui 1941, d. Profesor Eck, plecând la Istanbul (la înapoiere mi-a spus că acolo fusese și mi-a arătat un autoportret cu data și cu locul: Byzance), mi l-a prezentat pe d. Pierre Guiraud și mi-a spus ca să-i dau d.lui, în timpul lipsei, cele ce-i dădeam obișnuit d.lui profesor Eck.

M-am împrietenit cu D. Guiraud (și am rămas și astăzi prieteni, legându-ne comune gusturi literare, luând câteodată masa împreună, discutând chestiuni artistice, despre Franța, despre problema comunismului amenințător) și l-am vizitat destul de des.

De vreo trei ori, în cursul vizitelor ce-i făceam, i-am dat – după instrucțiunile d.lui Eck – rapoartele mele (semne de automobile germane și numere de militari germani) adăugate cu ce-mi mai dădeau camarazii mei. Aceste note erau scrise pe o foaie de hârtie, pe care i-o prezentam d.lui Guiraud împăturită mărunț și d.sa o punea deoparte, fără a discuta sau arăta vreodată conținutul acestor foi de hârtie pe care notasem cele de mai sus.

Eu înțelesesem că d. Guiraud le păstrează până la revenirea d.lui profesor Eck, când să le înmâneze.

Odată d. Guiraud mi-a dat o scrisoare de la d.l Eck către d.ra Haller, pe care am cunoscut-o îndeplinind acest comision.

Alte participări la Serviciul nostru ale d.lui Pierre Guiraud, nu cunosc.

Anexez aici o foaie asemănătoare acelor ce dădeam d.lui Guiraud.

Aceasta declar, susțin și semnez.

ss. Gheorghe Tomaziu.

[În fața noastră ofițer de poliție judiciară militară, maior Săvulescu]

(Source: CNSAS, file I 203273, f. 172)

15

Le 1er juillet 1944

Je soussigné Pierre Guiraud déclare que au mois de juillet 1942 ayant été nommé professeur à Budapest j'eus le désir de me rendre en Afrique du Nord <pour> combattre dans l'armée alliée. Comme je parlai de cette intention à mon ami le professeur Eck, celui-ci me demanda de renoncer à ce projet et de partir pour Budapest ou je travaillerais en liaison avec lui pour le Service Secret britannique. J'acceptai mais sous réserve que je serais officiellement encadré dans l'armée et considéré comme un soldat et non comme un 'agent'. Quelques temps après j'étais informé que j'étais encadré dans l'armée britannique avec le grade de sous lieutenant.

ss: Pierre Guiraud

J'ajoute que cette admission dans l'armée et ce grade n'était la récompense de services rendus mais la réponse à ma demande d'être encadré dans l'armée.

Je reconnais que je viens d'être décoré de la «Military Cross». Je n'ai pas eu sous les yeux la citation qui a accompagné cette décoration mais je la considère comme une récompense aux services rendus pour le compte du Service de renseignements britannique en Hongrie.

ss. Pierre Guiraud

(Source: CNSAS, file I 203273, f. 199)

16

<Declarație>

Odobești, 26 iunie 1944

[...] Se constituise un fel de filială a „României Libere” de la Londra.

Am fost dus apoi la un „șef mai mare”, „Profesorul” (numele sub care mi-a fost prezentat). El făcea legătura cu ceilalți șefi mari, pe care nu i-am cunoscut niciodată. Acesta m-a asigurat că sunt brevetat în „Intelligence Service”, cu prerogativul de a nu fi folosit niciodată împotriva României, pentru care Londra păstrează o profundă simpatie.

La Tomaziu am cunoscut pe Paleologu, despre activitatea căruia nu mi s-a dat nicio informație. La o expoziție (sau la Universitate nu-mi amintesc precis) l-am prezentat pe Grigorescu, un coleg de facultate, lui Tomaziu. Au stat de vorbă și s-au înțeles (după câte am aflat mai târziu) asupra felului de lucru. Grigorescu trăise mult timp în Franța și acest fapt i-a influențat părerea. Am fost apoi separați. Mie, din cauza șederii în provincie nu mi se spunea mare lucru, atunci când veneam o dată pe lună la București.

Notele informative erau redactate în limba franceză. În ultimul timp le înaintam direct profesorului prin intermediul „Micuței”, o prietenă a sa (funcționară la Legația Franței). Ele se retransmiteau prin curier (probabil valiza diplomatică), fiindcă de fiecare dată mi se punea în vedere să nu pierd data la care pleacă curierul. Despre „radio” știu că la primirea mea în „serviciu” am fost însărcinat să duc bani (dolari) unor polonezi, la Câmpulung-Muscel, ei lucrau la așa ceva. Pe urmă nu mi s-au mai dat însărcinări de felul acesta din cauza plecării la serviciul militar. Printre polonezii cunoscuți la Tomaziu sunt două surori (cu care n-am avut legături deloc) și pe pictorul Hoblinski, pe care l-am revăzut la Craiova la teatru. Cu niciunul dintre aceștia nu am lucrat efectiv, filiera mea fiind: Tomaziu, Micuța, Profesorul.

Nici informații suplimentare asupra serviciului n-aveam voie să cer. Așa se explică de ce pe niciunul din cei de mai sus nu i-am mai întâlnit după aceea.

Mi s-a cerut să recrutez agenți. Nu am făcut-o. Am preferat să alerg eu mai mult prin provincie, raportând că „totul merge în perfectă regulă”. Călătoriile pe calea ferată, îndesându-se am cerut pentru deplasări (eu neavând altă sursă momentană de bani) sume mai mari. Am primit în ultimele trei-patru luni până la 60-70000 lei. Din banii aceștia mi-am lucrat un costum de haine și am plătit chiria la București, până când mi-am asigurat un salariu (secretar de redacție la „Enciclopedia Ziarului Universul”). Din ultimii 70000, am împrumutat pe Tomaziu cu zece mii, pe care mi i-a remis mai târziu. Lipsa mea permanentă din București, din cauza serviciului militar, m-a împiedicat să intru în amănunte. Atunci când soseam, anunțam telegrafic pe Tomaziu și a doua zi o întâlneam pe Micuța.

Într-o zi am întâlnit pe un grec tânăr, Jean, pe care l-am revăzut în tovărășia lui Tomaziu. Nici cu el nu am fost pus în legătură.

Lucrul a continuat (observarea mașinilor germane în România, apoi o listă neagră a „colaboraționiștilor” germanofili, la care nu am lucrat, considerând-o o utopie), până în momentul primului bombardament asupra țării noastre: 4 aprilie 1944.

Mi-am dat seama că s-a năruit un castel de iluzii, că ceea ce mi se făgăduise în privința ajutorului aliat împotriva tuturor dictaturilor comuniste (mi s-a insinuat chiar o separațiune profundă între Aliați și U.R.S.S.) era o minciună. Am primit în zilele acelea ordinul de chemare ca o soluție dumnezeiască. Deși repartizat la serviciu de birou, M.U., am cerut să mi se dea postul de observator pe front. Plecat din Craiova, la început în zona de dispersare, apoi spre Est, am uitat totul. Trăiam o viață nouă (așa cum apare și din jurnalul meu intim, pe care voiam să-l dezvolt la paginile unui roman). Am trăit experiența frontului, separat definitiv de toți și pentru totdeauna. Activitatea mea acolo a fost: observator-informator pe malul Nistrului pentru gruparea tactică Nord. Am dat informații de cea mai mare importanță, prin truda mea. Am predat o serie de partizani anchetați de mine și în ultimul timp mi s-a încredințat rolul de ofițer cu siguranța al zonei, în cadrul căreia am procedat la evacuarea populației civile și la semnalarea suspectilor. Ordinul de arestare m-a găsit în dimineața ce a urmat unei activități de 24 de ore la observator și cu mâna pe telefon. Solicit trimiterea mea înapoi pe front, pentru a-mi ispăși vina de a fi ... crezut în făgăduielile pe care am fost informat că englezii le-au făcut țării mele.

Chestiunea polonezilor

Tomaziu mi-a încredințat un plic conținând aproximativ 200 dolari pe care să-i duc la Câmpulung (adresa mi-a indicat-o pe schiță) unui polonez, despre care mă pot interesa la cinematograful din acel orașel, unde lucra „Ing. Vidrașcu” (numele l-am aflat la

cinematograf). Omul a primit banii și în aceeași seară m-am înapoiat la București. A doua zi am raportat lui Tomaziu că am executat ordinul și i-am remis restul din suma de 5000 dați pentru deplasare. Acasă la el am remarcat prezența unor aparate de radio demontate, era un atelier sau ceva asemănător.

Oficiul de legătură îl făcea un om al lui, care se adresa direct profesorului (în limba polonă), după câte spunea el, laudând pe șef.

Mai târziu am aflat că aparatul ar fi fost construit, dar din cauza dificultăților de construcție trebuiau aduse piese din Turcia. Am asistat odată, în prezența lui Tomaziu, la o încercare de a prinde ceva de la el, dar nu s-a putut recepționa nimic.

Am fost trimis odată cu venirea mea lunară în București, în locul altei persoane care nu se putea deplasa, să transmit polonezului muștrări și bani, încredințați tot prin Tomaziu. După întoarcerea din această misiune, n-am mai aflat nimic. Am fost însă informat cu regularitate de plecările curierului peste frontieră.

Cazul Paleologu

Dintr-o conversație a „Micuței” cu Tomaziu, am înțeles că nu se pot pune baze pe el și că trebuie verificat. Eram în permanență invitat să nu asist la alte conversații cu alt caracter decât politic. Se vorbea mai ales despre expozițiile lui Tomaziu sau chestiuni fără importanță. De fiecare dată se făceau însă afirmații certe asupra spionajului pe care România se poate întemeia în Anglia și America.

Cazul Personalităților

1. Micuța a scăpat odată în prezența mea cazul scandalului de gaullist de la Legația Franței, însă s-a ferit să insiste.

2. Profesorul locuia în Cotroceni la un maior (i-am fost prezentat de Tomaziu sub numele de Marcel; profesorul știa de existența mea).

3. Profesorul ținea conferințe la Institutul de Istorie al d.lor Brătianu și Giurăscu și avea catedră de bizantinologie la Universitate. N-am încercat și desigur nici n-aș fi reușit să scot de la Profesor ceva. La Universitate nu l-am audiat, l-am văzut numai pe scări, salutat de portar.

4. Bănuiesc că și în cadrul Institutului Francez s-a activat. Odată, am fost invitat să transmit informațiile la Institut Français de Hautes Etudes, București, d.lui Bernard, pentru monsieur Nicolas. Institutele din provincie nu erau străine probabil nici ele. Profesorul Fontain ajutat de alt francez al cărui nume îmi scapă, lucrau la Turnu Severin. Niciodată nu am reușit să capăt informații ample asupra serviciului (considerat sucursală a Intelligence Service-ului la noi), fiind regulat repezit fie de profesor, de Micuța sau de Tomaziu.

5. M-am interesat dacă mișcările „României” și „Ardealului” liber, atât de des semnalate în ziarele noastre, au vreo legătură cu organizația, la orice insinuare mi se răspundea „les Roumains sont profondement anglophiles”.

6. Când am fost propus pentru brevet am înțeles că Tomaziu îl are deja și nu-l mai au decât puțini în țară. Din nou fără alte comentarii, mi s-au refuzat amănunte. Brevetul însemna ofițer în armata britanică.

ss. Mihnea Gheorghiu

(Source: CNSAS, file I 203273, ff. 250–252)

17

Referat

7 iulie 1944

În ziua de 12 iunie 1944, organele Biroului Statistic Militar Odobești au arestat pe pictorul Gheorghe Tomaziu la locuința sa din București, acesta fiind suspectat de mai mult timp de spionaj în favoarea Angliei.

Fiind cercetat asupra activității sale, acesta a sfârșit prin a mărturisi că face parte din organizația de spionaj, condusă de către profesorul universitar Alexandru Eck.

În urma arestării, interogatoriilor individuale și confruntării tuturor membrilor s-a stabilit că organizația avea următoarea componență și activitate:

1. Profesorul Alexandru Eck, francez din Alsacia, profesor la Universitățile din Gand și Bruxelles, cu specialitatea „Istorie și cultura popoarelor slave”, de 66 ani, invitat în România spre a ține prelegeri la universitățile române, din specialitatea sa, în urma recomandării profesorului Nicolae Iorga. Sosește în România în februarie 1940, având, în plus, misiunea din partea Marelui Stat Major Francez de a culege informații asupra posibilităților de rezistență a României, în cazul unei agresiuni sovietice, misiune de care se achită conștiincios, fiind cunoscut încă din trecutul război ca un ofițer priceput în materie de informații.

Dezastrul Franței din iunie 1940 îl afectează profund și, la propunerea atașatului militar englez din București, primește însărcinarea să culegă informații pentru Intelligence Service – Centrala Istanbul, asupra deplasării de trupe și materiale germane în România și Ungaria precum și asupra situației politice, economice și militare din aceste țări și din Germania.

Este numit, de la început, căpitan în armata britanică și felicitat în mai multe rânduri pentru activitatea sa și i se acordă Ordinul Britanic – Distinguish Service Order.

Pentru a transmite informațiile culese, a utilizat următoarele mijloace:

a. Un post de radio-emisie deservit de polonezii Galaczynski Zdrislav, Wiraska, Czupryk, arestați în ianuarie 1944 de către Poliția Judiciară Militară București.

b. Curieri diplomatici.

c. Persoane din Legația Turciei și Franței și Crucea Roșie franceză din București.

d. Persoane particulare, voiajori sau comercianți care călătoreau spre Turcia.

e. Un alt post de radio-emisie în curs de instalare la locuința pictorului Tomaziu, instalație pe care au distrus-o în urma arestării celor trei polonezi mai sus menționați.

2. Margareta Haller, evreică de 32 de ani, conspirativ Micuța – Florica, născută în Iași, unde a absolvit Liceul Comercial, a fost până în 1943 casieră generală la întreprinderile „Scherg” din București, unde a cunoscut o mulțime de ofițeri și alți militari germani, fiind concediată din aceste întreprinderi, prin aplicarea dispozițiilor de românizarea personalului.

Sus-numita a cunoscut pe profesorul Eck cu ocazia expoziției internaționale de la Paris din anul 1937, la pavilionul belgian, legându-se prin sentimente de reciprocă simpatie și purtând corespondență după plecarea Margaretei Haller din țară.

În 1940, ajungând în România, profesorul Eck se duce la magazinele „Scherg” din București, unde întâlnește pe Margareta Haller.

După câțva timp, încep a colabora în domeniul informativ, numita însemnând cu multă atenție unitățile germane întâlnite, identificându-le după uniforme, cifrele de pe epoleții militarilor, inscripțiile și numerele de pe mașini și comunicând profesorului Eck toate datele culese, inclusiv acelea provenind din discuțiile militarilor germani inconștienți, care vizitau pentru comenzi întreprinderile „Scherg”.

După ce în organizație intră și pictorul Gheorghe Tomaziu, informațiile aduse de acesta împreună cu acelea culese de dânsa, le preda cifrate spre transmitere postului de emisie deservit de polonezii: Galaczynski, fost sub-prefect, ing. Wiraska și lt. av. Czupryk, indivizi, care după ce au fost arestați la 8 ianuarie 1944 de către Poliția Judiciară Militară București și aparatul de radio confiscat, au fost internați în lagăr.

Aflând despre arestarea acestor polonezi, Margareta Haller împreună cu Gheorghe Tomaziu distruge aparatul de radio-recepție al acestuia, aparat pe care ing. Wiraska începuse a-l amenaja pentru emisie-recepție.

De menționat că în ultimul timp Margareta Haller a fost numită secretară la Crucea Roșie franceză din București, prin intervenția profesorului Eck.

Pentru activitatea sa Margareta Haller a fost decorată cu ordinul britanic „Member of British Empire Order”.

3. Tomaziu Gheorghe de 32 de ani, pictor, absolvent al Academiei de Arte Frumoase, având studii de specializare în pictură și la Paris, fiu de avocat din Dorohoi, reformat din cauza unei boli de inimă, a fost recrutat prin polonezele Tatiana și Irina Olszewsky, audiente ale cursurilor profesorului Eck, în anul 1941.

Tomaziu a adus bogate și prețioase informații asupra trupelor germane atât din România cât și din Transnistria, unde era pictor decorator, la Opera din Odesa.

Folosind talentul său, desena cu repeziciune și precizie uniforme, mașinile, tancurile și avioanele germane, cu toate inscripțiile de pe ele comunicând datele culese de profesorul Eck, personal sau prin prietenul său, Dinu Albuлесcu, referendar la Înalta Curte de Conturi, mobilizat multă vreme casier de tezaur la divizia 5-a Infanterie ...

În anul 1942, profesorul Guiraud a fost însărcinat de către profesorul Eck să culeagă informații din Ungaria asupra deplasării armatelor germane și asupra situației politice și economice din acea țară.

Membrii Misiunii Franceze din Ungaria, fiind în mare parte arestați, în urma stabilirii activității lor, Pierre Guiraud se înapoiază în România, unde nu mai are nicio activitate fiind lăsat în disponibilitate, la ordinul Londrei.

Pentru serviciile sale a fost numit sublocotenent în armata britanică și decorat cu ordinul „Military Cross”.

Constatățile de până acum ale procurorului Șef al Biroului de Poliție Judiciară Militară Bacău, solicitat de către Biroul Statistic Odobești pentru perfectarea cercetărilor și întocmirea actelor de dare în judecată, au confirmat cele mai sus menționate.

La interogatoriul luat de procurorul militar, profesorul Eck a ținut să arate că organizația sa nu s-a preocupat niciodată de amplasarea obiectivelor militare din România și nici de raportarea acestor obiective la Londra, în vederea bombardării lor și a declarat solemn că înțelege, profitând de faptul că este cunoscut personal al premierului Churchill, să intervină ca bombardarea Bucureștilor, inutilă din punct de vedere militar, să înceteze imediat.

Crede că informațiile asupra obiectivelor militare bombardate au fost culese și transmise numai de către organizațiile comuniste.

Cercetările urmează a stabili dacă rețeaua profesorului Eck nu cuprinde și alți membrii, încă neidentificați în prezent, depuși la închisoarea Biroului Statistic Militar Odobești.

Șeful serviciului juridic Bacău,
ss. Ion H. Săvulescu

(Source: CNSAS, file I 203273, ff. 92–95, 98–99)

18

Ministerul Apărării Naționale, Direcția Justiției Militare, Secția de Poliție Judiciară Militară,
Biroul Cernăuți-Bacău către Ministerul de Războiu

15 iulie 1944,
Nr. 149209

Am onoarea a raporta că dosarul privind organizația de spionaj, condusă de profesor universitar Alexandre Eck a fost înaintat de către Biroul Statistic Militar Odobești, la Marele Stat Major, secția II, astăzi, 15 iulie 1944, prin căpitan Atanasiu, din acel birou, curier special, cu mențiunea de a fi imediat predat Domniei Voastre.

În afară de faptele constatate și consemnate în referatul de încheierea dosarului, am onoarea a raporta următoarele date culese cu titlu privat, de la profesorul Eck:

A. Activitate

1. A luat contactul cu doi miniștri din actualul cabinet, printr-un intermediar, înțelegând să păstreze tăcere asupra numelor, cei doi miniștri solicitând a fi puși în legătură cu anumite personalități din Marea Britanie;

2. De asemenea, tot printr-un intermediar, a luat contactul cu un tânăr membru al opoziției, „viitor ministru”, după expresia declarantului profesor Eck – din anturajul domnului Iuliu Maniu.

3. Idem cu două personalități din Ministerul de Externe.

4. A primit printr-un intermediar, copii de pe diferitele memorii pe care membrii opoziției, în special domnii Iuliu Maniu și Dinu Brătianu, le-au transmis domnului mareșal Antonescu.

5. A luat contact o dată și cu dl. Profesor G. Brătianu, tot printr-un intermediar.

6. A fost însărcinat cu transmiterea foarte urgentă, la Londra, a unui mesaj cifrat, foarte probabil, din partea guvernului. Curierul care a dus acest mesaj la Istanbul poartă pseudonimul „Antoine”.

7. A transmis la Londra diferite memorii de la diverse personalități române asupra justiției și argumentării revendicărilor României asupra Transnistriei, Bucovinei și Basarabiei. Profesorul a remarcat plin de surprindere că nu s-a formulat nicio pretenție cu

privire la Cadrilater ...* România, arătându-se că ieșirea din Alianța cu Germania nu este posibilă decât prin debarcarea aliată prin Balcani și apropierea forțelor de eliberare de Dunăre. Prin raportul de înaintare la Londra al acestor memorii, profesorul Eck a propus ca în fruntea forțelor eliberatoare să se găsească drapelurile franceze, fiind prea bine cunoscută simpatia românească – mai ales pentru Franța.

B. Mijloacele de transmisiune

Din februarie 1941, data plecării atașatului militar britanic, până la 17 iunie 1944, data arestării profesorului Eck, acesta a folosit circa 10 curieri. Până în februarie 1941 informațiile culese le preda direct atașatului militar englez. Toți curierii erau recrutați de către centrala Cairo, sucursala Istanbul a Intelligence Service-ului, care asigura în mod regulat circuitul.

Curierul cel mai des utilizat a fost pseudonimul „Antoine”, despre care profesorul Eck presupune că ar putea fi turc, grec și mai probabil român. Vorbește foarte bine limba franceză, foarte prezentabil, talie circa 175 cm, bărbierit, fără mustață, tunsoare pe spate, ochii căprui-negri. A fost folosit din oct. 1941 până în aprilie 1944. Vârsta 25–40 ani, este foarte probabil din anturajul diplomaților. A mai utilizat din germani probabil, mari comercianți. Ultimul curier folosit este cel care a dus un mesaj în ... 1944. A dus corespondența de trei ori. Este latin după aspect, mai probabil însă turc. Talia 170 cm, brunet, bărbierit, vârsta 35 de ani, vorbește bine limba franceză. Aproape sigur că nu face parte din personalul diplomatic.

C. Diverse

Profesorul Eck sugerează a i se permite ca în timp de zece zile să ia contactul cu Londra, unde să intervină pentru încetarea bombardării Bucureștilor (obiectivele militare fac excepție). În acest scop solicită a i se pune la dispoziție un avion și a i se da lista pierderilor suferite de populație și de autoritățile civile, luându-și angajamentul scris pe cuvânt de onoare că se va înapoia la București. Atrage atențiunea că dacă va fi tradus în fața Curții Marțiale va face să parvină în fața instanței toate copiile mesajelor primite despre Transnistria din partea oficialităților române.

Profesorul lasă a se înțelege că refuză a descifra cele două mesaje cifrate din dosarul Galaczinsky-Wiraska-Czuprik, mulțumindu-se a afirma că aceste rapoarte se refereau la diferite deplasări de trupe germane în Balcani [...]

(Source: CNSAS, file I 203273, f. 107 r–v)

* Erased in the document.